

Ekologie chovu včel. Konference ve stínu velkého včelaře Gregora Johanna Mendela

Dne 22. listopadu 2014 zorganizovala Mendelova společnost pro včelařský výzkum konferenci s mezinárodní účastí na téma Ekologie chovu včel. Již vstupní příspěvek předsedy Společnosti Květoslava Čermáka zdůraznil odkaz G. J. Mendela, vynikajícího včelaře, který experimentoval se včelami v prostorách brněnského opatství (viz Živa 2012, 6: 266–268). Na tomto významném místě se také konference konala. Dobové články časopise Včela brněnská svědčí o Mendelově touze pochopit zákonitosti života tohoto sociálního hmyzu. Přísně metodicky avědecky vedl chov svých až 40 včelstev na včelíně vybudované v r. 1871. Zde Mendel choval včely několika plemen apro své pokusy nechal postavit voliéry na páření včelí matky strubci. Experiment se nezdařil, protože v přírodě páření probíhá výhradně volně na trubčích stanovištích. Přesto lze Mendelův včelín považovat za jednu z prvních včelařských laboratoří v Evropě.

První dopolední blok přednášek se týkal kontextů ekologie chovu včel. Zdeněk Klíma referoval okritériích pro uznání ekologického chovu včel v České republice. Pokud chce včelař získat tento certifikát, musí zajistit vtříkilometrové zóně kolem stanoviště včel výlučně ekologické zemědělství, nejlépe včelstva umístit do ekologicky cenného území. Úly musejí být pouze z přírodních materiálů, svlastním koloběhem vosku využívaného na mezistěny. Péči o zdraví včel je třeba řešit jen použitím organických kyselin a éterických silic, bez syntetických akaricidů (pesticidy hubící roztoče). Příspěvek Antonína Přídala uvedl posluchače do taxonomie a popisu bionomie včel samotárek, které můžeme vidět na našem území. Karel Sládek pak obeznámil s environmentálními východiskami ekologického chovu včel. Dotkl se rozmanitých podob antropocentrického abiocentrického přístupu k přírodě, který zrůzných úhlů hledí na hodnotu člověka a hodnotu

přírody. Tyto přístupy vytvářejí rovněž odlišné postoje v otázkách trvalé udržitelnosti včelařství, např. kontrastní pohledy na příčiny současného syndromu zhroucení včelstev (CCD). Rok 2014 svysokými úhyny včelstev na parazitární nákazu varroózy v ČR svědčí o neúčinnosti dosavadní metodiky léčby, což na konferenci potvrdil zaměstnanec Výzkumného ústavu včelařského v Dole František Kašpar. Jeho vstup představil výsledky výzkumu účinků dlouhodobého odpařovače kyseliny mravenčí v tříletém polním pokusu. Pro lepší účinnost kyseliny vtlumení varroózy během jarního období doporučil užívání odpařovače v kombinaci s podzimním léčením podle nařízení Státní veterinární správy, případně alternativní použití kyseliny šťavelové jako úkol pro další výzkum avývoj.

Účastníky konference dále čekala prohlídka expozice Mendelova muzea nebo původního Mendelova včelína, kterou výkladem provázal Vladimír Ptáček. Na včelíně lze spatřit praktické užití různých úlových soustav, jak se v Československu vyvíjely ve 20. století.

Odpolední blok zahájil A. Přídala aktuálními poznatky ovlivu pesticidů na život včel. Mimo jiné konstatoval, že malé dávky pesticidů anedostatečná klasifikace mořidel v jejich vlivu na včely sice znesnadňují stanovení rizik, nicméně existují důkazy okumulativním účinku různých pesticidů, jejichž rezidua zůstávají ve vosku. Amořidla, která se koloběhem látek v přírodě dostávají do kořenů rostlin, zde metabolizují do ještě toxičtějších látek. Jsou pak obsaženy v nektaru rostlin, takže se sběrem včelami dostávají do úlů. Riziko představuje hlavně synergické působení, např. společná aplikace dvou různých pesticidů. Přítomnost těchto látek ve včelím obydlí nemusí způsobit bezprostřední úhyn, ale může zkracovat délku života včel. Příspěvek Tatiány Čermákové, prvního hosta ze Slovenska, ukázal způsoby hodnocení rizik

pesticidů před zavedením do praxe – stále přítomný dialog mezi ochránci přírody avýrobci pesticidů. Autorka navázala na předchozí přednášku adokumentovala synergické působení pesticidů sinsekticidním afungicidním účinkem, které se užívají ve formě směsi různých chemických přípravků vzemědělství. Následoval Juraj Majtán zabývající se výzkumem přítomnosti antibakteriálních látek významných pro imunitu včelstev glukózo-oxidázy adenzinu-1 v medu. Hladina těchto látek v medu je variabilní. Jejich přítomnost vypovídá okvalitě medu a o možnosti jeho využití vlékařství, např. při léčbě popálenin. Poté vystoupil Marian Solčanský, který experimentoval s volnou stavbou plástů v medníku, aby získával med z voskového díla nezatíženého zbytky pesticidů po léčení varroózy.

Poslední tematický blok ovčelách akrajně otevřela Klára Nepustilová informacemi o současné legislativě využívané při tvorbě krajiny, odotačných programech amožnostech tvorby krajiny včelařem, což doložila na vlastním projektu včelařského arboreta v Praze – Troji. Včelař farmář Bronislav Gruna se vyznal ze svého dilematu včelaře azároveň ekologa ve vztahu k tmovnicku akátu (*Robinia pseudacacia*), který na jednu stranu poskytuje zdroj snůšky s komerčním zhodnocením akátového medu, na druhou stranu dokáže expandovat do krajiny velmi agresivním způsobem (alelopatii – vylučováním chemické látky ničící okolní rostliny). Příspěvek seznámil s historií dovozu akátu na území Evropy od počátku 17. stol., jeho stanovištními nároky a rozšířením v České republice a Maďarsku. Přednášející se kloní k individuálnímu řešení každé lokality. Po faktech a mýtech oakátu přišla precizní přednáška V. Ptáčka, v níž přiblížil zdroje snůšky na Mendelově včelíně. Úvod i závěrečné slovo patřilo opět K. Čermákově, který hovořil opodmínkách pro kulturní chov včel a shrnul požadavky pro volbu stanoviště. Jako český odborník na šlechtitelskou práci se dotkl také tématu přizpůsobování povahy včel požadavkům včelaře, kdy se genetickou cestou snaží selektovat uvčel vlastnosti jako mírnost amalá rozbíhavost, omezená rojivost, nižší loupeživost a tolerance okolním včelstvím na stanovišti, vše při vysoké produkci medu.

Konference Ekologie chovu včel přispěla k dialogu nad aktuálními tématy v apidologii od našich izahranických předních odborníků. Příjemná atmosféra doprovázená věcnou debatou vytvářela prostor pro plodné setkání všech zájemců o život a chov včel.

1 Účastníci konference u Mendelova včelína při výkladu Vladimíra Ptáčka (vpravo). Foto z archivu Mendelovy společnosti pro včelařský výzkum

